

CAPUT LIV.

Locutionum, libri septem.

SEPTEM libros de septem libris divinarum Scripturarum, id est, Moysi quinque, et uno Jesu Nave, et altero Judicum feci, notatis locutionibus singulorum quæ minus usitatæ sunt linguæ nostræ; quas parum advertendo, sensum quærunt qui legunt, divinorum eloquiorum, cum sit locutionis genus, et nonnunquam exculpunt aliquid quod a veritate quidem non abhorreat; non tamen id sensisse auctor a quo hoc scriptum est invenitur, sed genere locutionis hoc dixisse credibilius apparet. Multa autem in Scripturis sanctis obscura, cognito locutionis genere dilucescunt. Propter quod cognoscenda sunt eadem genera locutionum ubi sententiæ patent, ut etiam ubi latent cognitio ipsa succurrat, easque intentioni legentis aperiat. Hujus Operis titulus est: *Locutiones de Genesi*, atque ita de singulis libris. Quod autem in primo libro posui scriptum esse: « Et fecit » Noë omnia verba quæcumque præcepit illi Dominus, » sic fecit¹; » eamque locutionem dixi esse similem ei, quod in conditione creaturæ posteaquam dicitur, « Et » sic est factum², » additur, *et fecit Deus*: » non omni modo simile hoc eidem mihi videtur. Denique ibi etiam sensus latet, hæc sola locutio est. Hoc Opus sic incipit: *Locutiones Scripturarum.*

¹ Gen. vi, 22. — ² Id. 1.

CAPUT LV.

Quæstionum, libri septem.

I. EODEM tempore scripsi etiam *libros Quæstionum* de libris eisdem divinis septem, quos ideo appellare sic volui, quia ea quæ ibi disputantur, magis quærenda proposui, quam quæsita dissolvi; quamvis multo plura in eis mihi videantur ita pertractata, ut possint etiam soluta et exposita non immerito judicari. Regnorum quoque libros eodem modo jam considerare cœperamus; sed non multum progressi, in alia quæ magis urgebant animum intendimus. In primo autem libro, ubi agitur de virgibus variatilis, quas ponebat Jacob in aqua, ut in conceptu positæ oves, eas viderent cum biberent, et varios foetus parerent: non bene a nobis exposita est causa¹, cur iterum concipientibus non ponebat, id est, cum alios foetus conciperent, sed in priore conceptu. Nam quæstionis alterius expositio², ubi quæritur cur dixerit socero suo Jacob: « Et decepisti mercedem meam decem agnabus³, » satis veraciter enodata, demonstrat istam sicut solvi debuit non solutam.

II. In tertio quoque libro⁴ ubi de summo agitur sacerdote, quomodo creabat filios cum haberet necessitatem bis in die ingredi in sancta sanctorum, ubi erat altare incensi, ad offerendum incensum mane et vespere, quo non posset, sicut Lex dicit, immundus intrare⁵: et eadem Lex dicat immundum fieri hominem etiam ex concu-

¹ Quæst. 93. — ² Quæst. 95. — ³ Gen. xxxi, 41. — ⁴ Quæst. 82. — ⁵ Exod. xxx, 7 et 8.

bitu conjugali quem jubet quidem lavari aqua, sed et lotum dicit immundum esse usque ad vesperam¹; unde dixi, *consequens fuisse, ut aut continens esset aut diebus aliquibus intermitteretur incensum*: non vidi non fuisse consequens. Potest enim sic intelligi quod scriptum est: « Immundus erit usque ad vesperam, » ut per ipsam vesperam jam non esset immundus sed usque ad ipsam, ut vespertino jam tempore incensum mundus offerret, cum propter creandos filios post matutinum incensum mixtus esset uxori. Itemque ubi quæsitum est², quomodo prohibitus esset super funus patris sacerdos summus intrare³, cum eum fieri sacerdotem (quando unus erat) nisi post mortem sacerdotis patris non oporteret; dixi, *propter hoc necesse fuisse, nondum sepulto patre, statim post ejus mortem filium ejus constitui, qui succederet patri; propter etiam continuationis incensum quod bis in die necesse erat offerri*; qui sacerdos super mortem nondum sepulti patris prohibetur intrare. Sed parum attendi, potuisse hoc præcipi magis propter illos qui futuri fuerant summi sacerdotes, non patribus summis sacerdotibus succedentes, sed tamen ex filiis, id est, ex posteris Aaron, si forte summus sacerdos aut filios non haberet, aut ita reprobos haberet ut nullus eorum patri deberet succedere. Sicut Samuël summo sacerdoti Heli successit (34); cum sacerdotis filius ipse non esset, sed tamen ex filiis, hoc est, ex posteris esset Aaron⁴.

III. De latrone etiam cui dictum est, « Hodie tecum » eris in paradiso, » quod non fuerit visibiliter baptizatus, quasi certum posui⁵ cum sit incertum, magisque illum baptizatum fuisse credendum sit, sicut ego quoque alibi postea disputavi. Item quod in quinto libro dixi⁶, com-

¹ Levit. xv, 16. — ² Quæst. 83. — ³ Levit. xxi, 11. — ⁴ 1 Reg. 1. — ⁵ Quæst. 84. — ⁶ Id. 46.

memorantur matres in generationibus evangelicis, *non eas positus nisi cum patribus*; verum est quidem sed ad rem de qua agebatur, non pertinet. Agebatur autem de iis qui ducebant fratrum vel propinquorum conjuges, eorum qui sine filiis defuncti essent, propter duos patres Joseph, quorum alterum Matthæus commemorat, alterum Lucas. De qua quæstione diligenter in hoc opere disserui, cum retractarem opus nostrum contra Faustum Manichæum. Hoc Opus sic incipit: *Cum Scripturas sanctas, quæ appellantur Canonica.*

CAPUT LVI.

De Anima et ejus Origine, libri quatuor.

EODEM tempore quidam Vincentius Victor in Mauritania Cæsariensi invenit apud Hispanum quemdam presbyterum Petrum, nonnullum opusculum meum; ubi quodam loco de origine animæ hominum singulorum, utrum ex illa una primi hominis, ac deinde ex parentibus propagentur; an sicut illi uni sine ulla propagatione singulæ singulis dentur, me nescire confessus sum: verum tamen scire animam non corpus esse, sed spiritum. Et contra ista mea ad eundem Petrum scripsit ille duos libros, quos mihi de Cæsarea Renatus monachus misit. Quibus ego lectis, responsione mea quatuor reddidi, unum ad Renatum monachum, alterum ad presbyterum Petrum, et duos ad eundem Victorem. Sed ad Petrum, quamvis habeat libri proxilitatem, tamen epistola est, quam nolui a tribus cæteris separari. In iis autem omnibus, in quibus multa necessaria disseruntur, defendi de

origine animarum, quæ singulis hominibus dantur, cunctationem meam, et multos errores atque pravitates præsumptionis ejus ostendi. Quem tamen juvenem non præpropere detestandum, sed adhuc docendum quanta potui lenitate tractavi, et ab eo rescripta correctionis ejus accepi. Hujus Operis liber ad Renatum sic incipit: *Sinceritatem tuam erga nos.* Ad Petrum autem sic: *Dominò dilectissimo fratri et compresbytero Petro.* Duorum vero novissimorum ad Vincentium Victorrem: Primus sic incipit: *Quod mihi ad te scribendum putavi.*

CAPUT LVII.

Ad Pollentium de adulterinis Conjugiis, libri duo.

SCRIPSI duos libros *de Conjugiis adulterinis* quantum potui secundum Scripturas cupiens solvere difficillimam quæstionem. Quod utrum enodatissime fecerim nescio, imo vero non me pervenisse ad hujus rei perfectionem sentio, quamvis multos sinus ejus aperuerim: quod judicare poterit quisquis intelligenter legit. Hujus Operis primus liber sic incipit: *Prima quæstio est, frater dilectissime Pollenti.* Secundus autem sic: *Ad ea quæ mihi scripseras.*

CAPUT LVIII.

Contra Adversarium Legis et Prophetarum, libri duo.

INTEREA liber quidam cujusdam hæretici sive Marcionistæ, sive cujuslibet eorum quorum error opinatur; quod istum mundum non Deus fecerit: nec Deus Legis, quæ data est per Moysen, et Prophetarum ad eandem Legem pertinentium verus sit Deus, sed pessimus dæmon: cum apud Carthaginem multis confluentibus et attentissime audientibus, in platea maritima legeretur, pervenerunt ad eum fratres studiosissime Christiani, eumque mihi redarguendum sine ulla dilatione miserunt, multum rogantes, ut nec ego respondere differrem. Refelli eum libris duobus, quos ideo prænotavi, *Contra Adversarium Legis et Prophetarum*, quia codex ipse qui missus est, nomen non habebat auctoris. Hoc Opus sic incipit: *Libro quem misistis, fratres dilectissimi.*

CAPUT LIX.

Contra Gaudentium Donatistarum episcopum, libri duo.

PER idem tempus Dulcitiu tribunus et notarius hic erat in Africa executor imperialium jussionum contra Donatistas datarum. Qui cum dedisset litteras ad Gaudentium Thamugadensem Donatistarum episcopum, unum illorum septem quos in nostra collatione auctores suæ defensionis elegerant, exhortans eum ad unitatem

catholicam, et dissuadens incendium, quo se ac suos cum ipsa in qua erat Ecclesia consumere minabatur, addens etiam ut si se justos putarent fugerent potius secundum præceptum Domini Christi, quam nefandis se ignibus concremarent; rescripsit ille epistolas duas, unam brevem, festinante, ut asseruit, perlatores; aliam prolixam, quasi plenius diligentiusque respondens. Has mihi supra memoratus tribunus existimavit mittendas, ut eas potius ipse refellerem: quas ambas uno libro redargui. Qui cum in ejusdem Gaudentii pervenisset manus, rescripsit quod ei visum est ad me ipsum, nulla ratione respondens, sed magis se nec respondere, nec tacere potuisse declarans. Quod cum satis posset intelligenter legentibus, et nostra atque ipsius dicta conferentibus apparere, nolui tamen sine rescripto relinquere quidquid illud fuit. Hinc factum est, ut hi nostri ad illum duo libri essent. Hoc Opus sic incipit: *Gaudentius Donatistarum Thamugadensis episcopus.*

CAPUT LX.

Contra Mendacium, liber unus.

Tunc et *contra Mendacium* scripsi librum; cujus operis ea causa extitit, quod ad Priscillianistas hæreticos vestigandos, qui hæresim suam non solum negando atque mentiendo, verumetiam pejerando existimant occultendam, visum est quibusdam catholicis Priscillianistas se debere simulare, ut eorum latebras penetrarent. Quod ego fieri prohibens, hunc librum condidi. Hic liber sic incipit: *Multa mihi legenda misisti.*

CAPUT LXI.

Contra duas epistolas Pelagianorum, libri quatuor.

SEQUUNTUR libri quatuor, quos contra duas epistolas Pelagianorum ad episcopum Romanæ Ecclesiæ Bonifacium scripsi: quia eum in manus ejus venissent, ipse mihi eas miserat, inveniens in illis calumniosè interpositum nomen meum. Hoc Opus sic incipit: *Noveram te quidem fama celeberrima prædicante.*

CAPUT LXII.

Contra Julianum, libri sex.

INTEREA libri quatuor Juliani Pelagiani, quos supra commemoravi, venerunt etiam in manus nostras, in quibus comperi illa quæ ex eis decerpserat, qui ea Comiti Valerio miserat, non omnia eo modo quo a Juliano dicta sunt, ad eundem Comitem scripta, sed nonnulla eorum aliquantum fuisse mutata. Scripsi ergo sex libros, adversus illos quatuor; sed meorum duos primi, testimoniis sanctorum qui fidem catholicam post Apostolos defenderunt. Juliani impudentiam redarguunt, qui tanquam Manichæorum dogma nobis objiciendum putavit, quia ex Adam trahi dicimus originale peccatum, quod per lavacrum regenerationis, non solum in majoribus, verumetiam in parvulis solvitur. Quantum autem ipse Julianus qui-

busdam sententiis adjuvet Manichæos in primi libri mei parte posteriore monstravi. Cæteri autem nostri quatuor redduntur illis singulis singuli. Verum in hujus tanti tamque elaborati Operis quinto volumine, ubi commemoravi deformem maritum conjugis suæ, ne deformes pareret, proponere in concubitu formosam solere picturam; nomen hominis, qui hoc facere solebat, quasi certum posui, cum sit incertum, quia memoria me fefellit. Hoc autem Soranus auctor medicinæ scripsit regem Cyprium facere solere, sed nomen ejus proprium non expressit. Hoc Opus sic incipit: *Contumelias tuas et verba maledica, Juliane.*

CAPUT LXIII.

Ad Laurentium de Fide, Spe et Charitate, liber unus.

SCRIPSI etiam librum *de Fide, Spe et Charitate*, cum a me, ad quem scriptus est, postulasset ut aliquod opusculum haberet meum de suis manibus non recessurum: quod genus Græci Enchiridion vocant. Ubi satis diligenter mihi videor esse complexus quomodo sit colendus Deus, quam sapientiam esse hominis utique veram divina Scriptura definit. Hic liber sic incipit: *Dici non potest, dilectissime fili Laurenti, quantum tua eruditione delecter.*

CAPUT LXIV.

De Cura pro mortuis gerenda ad Paulinum episcopum, liber unus.

LIBRUM *de Cura pro mortuis gerenda* scripsi, cum interrogatus litteris fuisset, utrum prosit cuique post mortem, quod corpus ejus apud sancti alicujus memoriam sepelitur. Hic liber sic incipit: *Diu sanctitati tuæ, coëpiscope venerande Pauline.*

CAPUT LXV.

De octo Dulcitii Quæstionibus, liber unus.

LIBER quem prænotavi *de octo Dulcitii Quæstionibus*, non esset in hoc opere commemorandus inter libros meos, cum sit confectus ex iis, quæ a me in aliis antea conscripta sunt, nisi et disputationis aliquid a nobis interpositum reperiretur in eo, et uni earum quæstionum non ex opusculo aliquo alio meo responsionem, sed tunc quæ potuit occurrere reddidissem. Hic liber sic incipit: *Quantum mihi videtur, dilectissime fili Dulciti.*

CAPUT LXVI.

Ad Valentinum et cum illo monachos de Gratia et Libero arbitrio, liber unus.

PROPTER eos qui cum defenditur Dei gratia, putantes negari liberum arbitrium, sic ipsi defendunt liberum arbitrium ut negent Dei gratiam, asserentes eam secundum merita nostra dari, scripsi librum cujus titulus est *de Gratia et libero Arbitrio*. Ad eos autem scripsi monachos Adrumetinos, in quorum monasterio de hac re coeperat esse contentio, ita ut me consulere eorum aliqui cogentur. Hic liber sic incipit: *Propter eos qui hominis liberum arbitrium.*

CAPUT LXVII.

Ad quos supra, de Correptione et Gratia, liber unus.

RURSUS ad eosdem scripsi alterum librum, quem *de Correptione et Gratia* praenotavi, cum mihi nuntiatum esset, dixisse ibi quemdam, neminem corripiendum, si Dei praecipia non facit, sed pro illo ut faciat, tantummodo orandum. Hic liber sic incipit (35): *Lectis litteris vestris, Valentine frater dilectissime.*

HÆC opera nonaginta tria in libris ducentis trigintaduobus me dictasse recolui, quando hæc retractavi,

utrum adhuc me esse aliquos dictaturus ignorans; atque ipsam eorum retractationem in libris duobus edidi urgentibus fratribus, antequam Epistolas ac Sermones ad populum, alios dictatos, alios a me dictos retractare cœpisssem.

ANNOTATIO (1) pag. 6.

Pelagium libri hujus scriptorem esse agnoscit Augustinus in lib. *de Gratia Christi*, c. 23. et sequentibus, eidemque Orosius tribuit in *Apologético*. Exstat liber iste hic in Appendice Epist. 17.

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI-OCTAVI.

Zosimus Innocentio Pontifici ann. 417. succedens, deludatur aliquando a Pelagianis; verum rescriptis Africanorum Patrum, et habito demum severiori examine, certior factus de ipsorum hæresi, sententiam in eos dicit ante medium an. 418 emissa per universum Christianum orbem Tractoria, ut vocat Mercator in *Commonit.* c. 3. cujus Tractoria fragmentum hic habes, præter alterum perbreve relatam à Prospero in appendice epistolæ Celestini ad episcopos Galliarum.

ANNOTATIO (3) pag. 36.

Arbitratur hunc ipsum esse Leonem magnum, qui postea Sixto in Romana sede successit anno 440. Consule Quesnellianam editionem operam Leonis tom. 2. dist. 1.